

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀՈՔԵԼՅԱՆԱԶԱՐԴ ՀԱՆԳՐՎԱՆԸ

Պատմական դեպքերն ու իրադարձությունները նման են լեռան. քանի դեռ մոտ էս՝ մեծ են, մինչդեռ որքան հեռանում ես, այնքան մշուշվում ու փոքրանում են: Կան իրադարձություններ, սակայն, որոնք չեն ենթարկվում ընդհանուր օրինաչափությունների. դրանք նման են ոչ թե լեռան, այլ հորիզոնի և վեր են ժամանակային ու փառածական պայմանականություններից: Այո, նման են հորիզոնի, որին որքան մոտենում ես, այնքան ահագնորեն մեծանում, և որքան հեռանում՝ նույնքան շքեղորեն ընդգծվում ու պայծառանում է:

Այսպիսին է ազգային մեր փարեգրության մեջ Քրիստոնեության պետականորեն ընդունման իրադարձությունը, որը փեղի ունեցավ 1700 փարիներ առաջ, 301 թվականին, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի քաջեռանդ առաքելագործությամբ և Ս. Տրդատ արքայի գործուն աջակցությամբ:

Հորեյանները, հարկավ, բազում են մեր ժողովրդի կյանքում. փոնակափարություններ՝ նվիրված ազգային ազապագրական պայքարի նշանակալից դրվագներին, արվեստի ու մշակույթի նվիրյալ սպասավորներին և այլն և այլն: Քրիստոնեության պետական կրոն հռչակման հորեյանը, սակայն, այլ է, այլ է համազգային մեր կյանքում ստացած բացառիկ իր արժեքով ու նշանակությամբ, հաջորդ դարերի պատմության վրա թողած իր կնիքով և հայ ժողովրդի հետագա ընթացքը պայմանավորելու եզակի իր ներուճակությամբ:

Անշուշտ, կարելի է թվարկել մի շարք գործոններ, որոնք նախադրյալներ ստեղծեցին հալածված ու չհանդուրժվող մի հավաքի՝ քրիստոնեության ավանդական հին կրոնի հետ պայքարում հաղթանակող դուրս գալու համար: Մեծագույն պատճառը, սակայն, վեր է սովորական փրամաբանական եզրահանգումների առաջնորդող ճշմարտություններից. այն վերերկրային է, հավաքի արդյունք, սեփական առաքելության հանդեպ անսահմանորեն «սիրահարված» նվիրյալների սխրանք: Ժամանակի հոսքը առավել ընդգծեց Լուսավորչի և Տրդատ արքայի առաքելության բացառիկությունն ու եզակիությունը:

Ընթացիկ փարին մեր ժողովրդի համար այդ բացառիկությանը անդրադառնալու ևս մի հնարավորություն է, Հայոց Մեծ Դարձի վերարժեքման հրավեր, որին ընդառաջ գնաց փակավին Երջանկահիշարակ Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, երբ օրինեց ու անմիջաբար նախաձեռնեց հորեյանական փոնակափարությունների կազմակերպումը: Խանդավառված էր Երանաշնորհ Հայրապետը նախախնա-

մության շռայլությամբ, քանզի Հայաստանի ազադ ու անկախ Հանրապետության եռագույնի ներքո Կոնստանդնուպոլսի Էր Զորհատնության պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակը: Վազգեն Վեհափառի մրահղացումը եղավ հոբելյանը նշանավորել Երևանի սրբույթ հոյասաց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու կառուցմամբ, և ծերունագարդ Հայրապետի դողող ձեռքով կապարվեց եկեղեցու հողօրհները: Վազգեն Վեհափառի վախճանումից հետո, ձեռամբ Գարեգին Ա Կաթողիկոսի, սպեղծվեց Կոնստանդնուպոլսի կազմակերպման հարուկ գրասենյակ, կապարվեց հիմնարկներ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու: Նորին Սրբությանը, սակայն, ևս վիճակված չէր իրականացած Կոնստանդնուպոլսի Էր ու Երջանկահիշարակ Էր նախորդի երազը:

Հոբելյանական Կոնստանդնուպոլսի երկու փարի առաջ Հայրապետական գահ բարձրացավ Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Տոնակապարությունների նախաշեմին իրականացվեցին վերջնական աշխարհները և 2000 թվականի դեկտեմբերի 31-ին, Ամանուրյա գիշերը, ազդարարվեց Կոնստանդնուպոլսի հանդիսավոր սկիզբը, երբ Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ եկեղեցականաց ողջ դասը Խոր Վիրապի չարչարանաց գուրից դուրս բերված կրակը կանթեղով փեղափոխեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին: Գլխավոր Կոնստանդնուպոլսիները, սակայն, նախապեսված էին սեպտեմբեր ամսի երկրորդ կեսին: Հոբելյանական այս հանդիսություններին մասնակցելու համար հրավերներ ուղղվեցին քույր Եկեղեցիների պետերին, Նվիրապետական Աթոռների Գահակալներին, հայրենի ու փարբեր պետությունների դեկավարներին և բարձրաստիճան պաշտոնյաներին, Մայր Աթոռի եպիսկոպոսաց ու առաջնորդաց ողջ դասին, աշխարհապետ բազում հայորդիների:

Հայաստան ժամանած հյուրերի և ուխտավորների ներկայացուցչական կազմը շեշտեց հոբելյանի համանկեղեցական ու միջազգային բնույթը: Համազգային հոբելյանի ուրախությունը մեր ժողովրդի հետ կիսելու եկան Համայն Ռուսիո և Մոսկվայի Պարտիարք Ալեքսի Բ-ը, Հռոմի Սրբազան Պապ Հովհաննես-Պողոս Բ-ը, Հնդկ Մալաբար Եկեղեցու պետ, Արևելքի Կաթողիկոս և Մալանկարայի Պարտիարք, Ն. Ս. Բասիլետո Մար Թովմա Մարթեոս Բ-ը, Ալեքսանդրիայի և Համայն Աֆրիկայի Հույն Ուղղափառ Պապ և Պարտիարք Պետրոս Է-ը, Ռումինիայի Ուղղափառ Եկեղեցու պետ, Ն. Ս. Թեոկտիստ Ա-ը, Անգլիկան Եկեղեցու պետ, Քնթրերբրի Արքեպիսկոպոս Ջորջ Բերին և շուրջ քսան այլ Եկեղեցիների պարվիրականություններ ու ներկայացուցիչներ:

Եկեղեցիների պետերի ու պարվիրականությունների հետ Նորին Սրբություն Գարեգին Բ-ը համարել աղոթքի կանգնեց ու ողջագուրվեց, կապարեց օծումը Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու, հայրական աջով օրհներ հոբելյանական Սրբալույս Մյուռնը:

Հայոց թագավորության բարձումից շուրջ յոթ հարյուրամյակ հետո անկախ Հայաստանում կրկին թևածեց Լուսավորչի ոգին: Սեպտեմբերյան Կոնստանդնուպոլսիները դարձան քույր Եկեղեցիների հետ եղբայրական հարաբերությունների գո-

րացման ու փոխադարձ ճանաչողության ևս մի գեղեցիկ առիթ: Առավել ընդլայնվեցին Առաքելական մեր Եկեղեցու ճանաչվածության սահմանները:

Այս ամենից բացի փոնակափարությունները նաև դարձան լուսարձակ՝ ընդգծելով անասավածության փարիներին գործված ավերների փակավին չհաղթահարված հետևանքները: Բնականաբար հորեյանական փոնակափարություններով միայն անկարելի էր լինելու զգալի արդյունքների հասնել Եկեղեցու ներքին կյանքի վերակազմակերպման բնագավառում: Այս առումով Հայոց Մեծ Դարձի հանդիսակափարումը չի ավարտվել, այլ դարձել է սկիզբ շարունակական մի գործընթացի, որը նշանավորվելու է հասարակական կյանքում մեր Եկեղեցու ամբողջական ներգրավվածությամբ, Մայր Հայրենիքի և Սփյուռքի հայության շաղկապմամբ և, որ ամենակարևորն է, հոգևոր ներքին կյանքի բարեփոխմամբ: Այս է Հայոց Մեծ Դարձի խորախորհուրդ պարզամը և այս է արդի մեր կյանքի հրամայականը:

ԱՐՇԱԿ ՎՐԴ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ